

dr hab. Aurelia Mandziuk-Zajączkowska

adiunkt na Wydziale Technologii Materiałowych
i Wzornictwa Tekstyliów
Politechniki Łódzkiej

prof. Akademii Sztuki w Szczecinie
Wydział Malarstwa i Nowych Mediów

Ocena rozprawy doktorskiej mgr Moniki Czarskiej

**„Grafika wydawnicza w kontekście nowych mediów.
Opracowanie prototypu multimedialnego podręcznika do nauki kompozycji
z uwzględnieniem doświadczeń *User Experience*
inspirowanego *Punkt i linia a płaszczyzna* Wasyła Kandyńskiego”**

sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych
w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, wszczętym przez Radę Wydziału Grafiki i Malarstwa
Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi.

*„Nie ma chyba lepszej lektury artystycznej dla człowieka poszukującego niż pisma wielkiego
mistrza i myśliciela będące owocem jego bogatego doświadczenia”* – te słowa napisane przez Maxa
Billa w 1955 roku w odniesieniu do książki z roku 1926 *Punkt i linia a płaszczyzna* Wasyła
Kandyńskiego i ich nieustająca aktualność określają powód, dla którego młoda, współczesna
artystka Monika Czarska podjęła próbę opracowania prototypu multimedialnego podręcznika do
nauki kompozycji, inspirowanego książką Kandyńskiego; próbę przełożenia teorii, przedstawionej
ponad dziewięćdziesiąt lat temu, na język współczesnego odbiorcy – język nowych mediów.
Autorka przedstawiła do oceny komplementarny projekt artystyczno-badawczy, w którym
malarstwo i grafika wydawnicza, z wykorzystaniem nowych mediów, łączą się w spójną, oryginalną
i wartościową całość.

Monika Czarska jest absolwentką Wydziału Grafiki i Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych
w Łodzi. Dyplom magistra sztuki, który otrzymała w 2003 roku, zrealizowała w pracowni Grafiki
Wydawniczej pod opieką profesora Stanisława Łabęckiego, a aneks z malarstwa w pracowni
profesor Romany Hałat. Obszarem Jej twórczych zainteresowań jest malarstwo, grafika projektowa
i multimedia. Tworzy również obiekty malarskie i prace o charakterze site-specific. Jest Ona, moim
zdaniem, jedną z ciekawszych malarek swego pokolenia. Prace swoje prezentowała na siedmiu
wystawach indywidualnych. Brała udział w osiemnastu wystawach zbiorowych w kraju i zagranicą.
Jej najważniejsze cykle prac to *Pieniądz — nominał wartości*, *Żywe obrazy*, *WARTOŚĆ. Awers-
rewers*. W 2016 roku na 25 Festiwalu Polskiego Malarstwa Współczesnego w Szczecinie za obrazy
Yes, No oraz *Maybe* otrzymała nagrodę Prezydenta Miasta Szczecina.

Pracowała jako grafik projektant, później Art director w Polskim Uniwersytecie Wirtualnym, gdzie
zajmując się projektowaniem stron e-learning weszła w obszar edukacji wzbogaconej o nowe
technologie, skierowanej do nowego typu odbiorcy. Suma tych doświadczeń skłoniła Ją do
podjęcia tematu opracowania wirtualnej przestrzeni - nowego narzędzia w procesie „nauczania
elastycznego”.

Przedstawioną do recenzji pracę doktorską „Grafika wydawnicza w kontekście nowych mediów. Opracowanie prototypu multimedialnego podręcznika do nauki kompozycji z uwzględnieniem doświadczeń *User Experience* inspirowanego *Punkt i linia a płaszczyzna* Wasyla Kandyńskiego” zrealizowaną przez mgr Monikę Czarską pod opieką promotorską prof. Słowomira Kosmyński, i promotora pomocniczego dr Małgorzaty Borek, stanowi dysertacja, pięć obrazów na płótnie oraz *esej projektowy* - prototyp multimedialnego podręcznika. Dysertacja, poprzedzona wstępem, podzielona została na trzy zasadnicze części: Warsztat, Analiza pojęć – obrazy, Prototyp multimedialnego podręcznika. Praca zawiera również wybrane przykłady *User Experience* w projektowaniu oraz podsumowanie. Na część teoretyczną składa się precyzyjny opis poszczególnych etapów zarówno badań, jak realizacji projektu. Autorka przedstawia ustalone przez siebie priorytety i wartości, wyjaśnia i motywuje swoje wybory odwołując się do dzieła Kandyńskiego, jako fundamentu pracy zarówno merytorycznego jak i formalnego oraz do własnych doświadczeń i obserwacji. Całość przekazanej do oceny dokumentacji w formie publikacji wydawniczej i cyfrowej, stanowi jednorodną, spójną graficznie formę opracowania. Zapoznanie się z materiałami przedstawionymi do oceny pracy doktorskiej pozwoliło mi nabrać przekonania, że mamy do czynienia z opracowaniem wyjątkowo interesującym pod względem zarówno intelektualnym, jak i artystycznym. Wysoko należy ocenić również styl i formę dysertacji, którą cechuje dyscyplina myślenia, klarowność, jasno uzasadnione powody podjęcia badań. Niezaprzeczalne znaczenie książki Wasyla Kandyńskiego leży u podstaw koncepcji przedstawionej do oceny pracy doktorskiej, a treści w niej zawarte są źródłem poszukiwań malarskich i projektowych autorki. Książka „*Punkt i linia a płaszczyzna – przyczynek do analizy elementów malarskich*”, stała się dla Moniki Czarskiej *inspiracją i punktem wyjścia dla przeanalizowania właściwości podstawowych elementów budujących obraz*. Przy pomocy malarstwa zbudowała, jak to określa, *laboratorium analizy* myśli zarówno autora książki, jak i własnych, odnoszących się do kompozycji. W owym *laboratorium* doktorantka szuka malarskiego ekwiwalentu, który pozwoli Jej na przedstawienie istoty porządkującej treści, przemyślenia oraz tego, co jest intuicyjne i aluzyjne. Do tytułowych pojęć punkt, linia, płaszczyzna, jako że badania mają doprowadzić do „przetłumaczenia” książki na język nowych mediów, autorka pracy dodała dźwięk i ruch (które to pojęcia uwzględnił w książce również Kandyński).

Pracę nad projektem doktorantka rozpoczęła od analizy pojęć w kontekście filozoficznym, metaforycznym, fizycznym i skojarzeń o charakterze synestetycznym, łącząc różne koncepcje i formy wyrazu artystycznego, biorąc pod uwagę zarówno *treści, jak brzmienie słów i zdań zwracając uwagę na ich, „poezję”*. Wszystkie pięć pojęć poddała drobiazgowej analizie odwołując się do swojej wiedzy, doświadczeń, intuicji i emocji. Monika Czarska charakterystycznymi dla siebie środkami „opowiada” o punkcie, linii, płaszczyźnie, ruchu, dźwięku i ich wzajemnych relacjach. Stosuje narrację jako kategorię porządkującą, opowiadając buduje tożsamość obrazu, nawiązuje relacje z odbiorcą. Jej malarstwo cechuje oszczędna, niedopowiedziana forma, skupienie wynikające z harmonii postawy zarówno emocjonalnej jak i intelektualnej. Środkami wyrazu, którymi się posługuje są synteza, symetria, oszczędna kolorystyka, minimalizm i geometria. Abstrakcyjne, geometryczne formy nasycone są sensem przypisywanych im znaczeń metaforycznych lub związanych z przeżyciem, czy doznaniem. Autorka odkrywa przed odbiorcą część owych znaczenia stosując słowa-hasła, jako dopełnienie obrazów, a ich forma graficzna wchodzi w ścisłą relację z cechami elementów geometrycznych, obok których występują. Dzięki temu zabiegowi obrazy Punkt, Linia, Płaszczyzna, Ruch, Dźwięk stają się „notatkami z badań”, obrazami do odczytania.

W przedmowie książki Kandyński napisał: „*Zagadnienia powstającej wiedzy o sztuce zostały tu celowo ograniczone do najważniejszych, gdyby konsekwentnie rozwinięte problemy przekroczyłyby granice malarstwa, a w końcu i sztuki w ogóle*” Praca tego artysty wykracza, niekiedy daleko, poza samo malarstwo i porusza ogólne problemy. Zwracał On uwagę na „*głębokie powinowactwa istniejące pomiędzy różnymi dziedzinami sztuki, co z kolei pozwala przeczuwać głęboko leżące wspólne korzenie wszelkiej twórczości, a w końcu wszelkiej duchowej ludzkiej działalności*”.

Monika Czarska w swojej pracy malarskiej, również podąża tą myślą, przekraczając granice malarstwa i sztuki, odwołując się do emocji, doznań i „*życia w ogóle*”.

Wszystkie elementy obrazów poddane zostały szczegółowej analizie i dyscyplinie formy. Dotyczy to również formatu obrazów 1920x1080mm, co odpowiada rozmiarowi full HD – rozmiarowi ekranu komputerowego przyszłego podręcznika (jeden punkt = jeden milimetr). Jej malarstwo jest wnikliwe i szczere. Obrazy, stworzone w ramach doktoratu, są ilustracją procesu myślowego i tworzą punkty odniesienia do analizy podstawowych pojęć. Są one jednocześnie serią infoobrazów, które stały się podstawą konstrukcji zarówno architektury informacji, odniesień, systemu znaków, jak i formy prototypu multimedialnego podręcznika do nauki kompozycji.

Wykorzystanie analizy pięciu obrazów reprezentujących pięć kluczowych pojęć, posłużyło do stworzenia prototypu multimedialnego narzędzia umożliwiającego przetłumaczenie zagadnień z treści książki Kandyńskiego. Podręcznik ten jest syntezą doświadczeń malarskich i dydaktycznych autorki. Ma on formę już przeanalizowaną i przetworzoną, sugerując pewne rozwiązania, lecz, co ważne, pozostawia przyszłym odbiorcom przestrzeń do dalszych, indywidualnych już, eksperymentów, testów i analiz. Dzięki takiemu podejściu do tematu zaproponowany przez Monikę Czarską podręcznik jest czymś więcej niż tylko prototypem – autorka zbudowała „rdzeń pojęciowy” – wskazując drogę, wytyczoną przez własne doświadczenia malarskie, wyzwala u użytkownika rodzaj „pobudzenia emocjonalnego” mającego z kolei wpływ na możliwości twórcze potencjalnego odbiorcy, zwiększające jego kreatywność. Zastosowała asocjacyjną koncepcję twórczości polegającą na mediacyjnej roli skojarzeń pośredniczących, co ułatwia odbiorcom łączenie różnych, często odległych, idei.

Menu podręcznika stanowi pięć grafik wektorowych powstałych ze sfotografowanych i zdigitalizowanych pięciu obrazów. Wektorowe elementy obrazów są przyciskami menu odsyłającymi do wybranych treści. Logiczny związek pomiędzy treścią i formą stanowi również pięć, opracowanych przez autorkę, animacji wprowadzających ruch i dźwięk. Wszystkie te elementy podkreślają znaczenie i symbolikę treści i budują atmosferę podręcznika. *Nowa jakość estetyczna i merytoryczna, interakcja, dostępność informacji, decyzyjność i intuicyjność* to podstawowe wartości, które połączone z tradycyjnymi elementami tworzą opracowany przez doktorantkę „rdzeń pojęciowy” wirtualnej przestrzeni, będącej nowym narzędziem w procesie nauczania. Narzędziem o twórczym potencjale, komunikującym dwie cechy: nowości (*pierwsza próba translacji teorii na nowe media*) i wartości (poznawcza, edukacyjna i popularyzatorska). Analizując dalej opracowanie „rdzenia pojęciowego” multimedialnego podręcznika do nauki kompozycji należy stwierdzić, że praca spełnia pozytywne aspekty dzieł twórczych w wymiarze nowości (jest oryginalna), wymiarze sensowności (logiczna, zrozumiała, przydatna, wartościowa) i wymiarze stylu (dobrze wykonana, atrakcyjna wizualnie). Trudno przecenić znaczenie podjętej przez doktorantkę, udanej próby translacji teorii Kandyńskiego w opracowanym przez nią prototypie podręcznika – nowy odbiorca, nowy język do uniwersalnych, nieprzemijających treści.

KONKLUZJA

Przesłaną do recenzji pracę oceniam bardzo wysoko ze względu na jej oryginalność w ujęciu problemu badawczego, jak i jakość rozwiązań. Wspomniany już wysoki poziom pracy teoretycznej, artystycznej, projektowej oraz intelektualne wartości i konsekwencja w poszukiwaniu rozwiązań (i znalezienie trafnych rozwiązań dla prototypu podręcznika) w przedstawionym do oceny dziele, pozwalają mi w jednoznaczny sposób stwierdzić, że Monika Czarska dowiodła, iż w pełni spełnia wymagania formalne, proceduralne i merytoryczne określone w art. 13. ust. 1 Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14. 03. 2003. Pozostaje mi wyrazić prośbę kierowaną do Rady Wydziału Malarstwa i Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi, o przyjęcie doktoratu do dalszego jego procedowania i przyznanie mgr Monice Czarskiej stopnia doktora sztuki w dziedzinie sztuk plastycznych, dyscyplinie sztuki piękne.

Jednocześnie wnioskuję do Szanownej Rady Wydziału o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Moniki Czarskiej.

Uzasadnienie

Oprócz, wymienionych już wcześniej, wysokich wartości merytorycznych, intelektualnych i artystycznych przedstawionej do recenzji pracy, tym co, moim zdaniem, godne jest wyróżnienia, to sposób w jaki został opracowany prototyp podręcznika dedykowanego nowemu pokoleniu otwartemu na inne procesowanie informacji. Doktorantka wnikliwie analizując teorie zawarte w książce i oddając hołd wybitnemu artyście, w swoim „przekładzie” książki *Punkt i linia a płaszczyzna* zastosowała radykalne rozwiązanie zastępując autorytarny przekaz Wasyla Kandyńskiego podejściem demokratycznym - "nauczanie" z pozycji „mistrz” w Jej opracowaniu zmienione zostało na propozycją procesu "uczenia się". Wykorzystując nowe media, opracowała nowy język, który stwarza studiującym warunki do przejęcia kontroli nad własnym procesem uczenia się, poszerza pole wolności, umożliwia odbiorcy wybór ścieżki, odkrywania na nowo treści zawartych w książce. Inspirowanie i wspieranie odbiorcy w jego osobistym rozwoju to możliwości jakie daje przygotowany przez doktorantkę prototyp podręcznika. Siłą projektu Moniki Czarskiej jest również jego otwartość - potencjał kontynuacji pracy nad opracowanym już „rdzeniem pojęciowym” i stworzenie nowego, wyjątkowego produktu – interdyscyplinarnej, multimedialnej, nowatorskiej pozycji wydawniczej.

Łódź, dnia 23. 06. 2018